Framtid för fiske i Norrlands älvar

Seminariedokumentation

Umeå 2- 3 oktober 2006

Resumé

I Norrland finns stora möjligheter för landsbygdsutveckling med laxens hjälp. Fisketurismen kan utvecklas och skapa många arbetstillfällen i älvdalarna.

Det händer mycket i laxfrågan för närvarande. Salmon Action Plan för Östersjön skall förnyas, drivgarnsfisket upphör från och med 2008 och stora laxar från älvarna i Norrland blir minkmat i Danmark eftersom den inte är tjänlig som människoföda på grund av höga dioxinhalter.

Närmare 100 deltagare fanns på plats när laxfrågorna belystes och diskuterades i SLU:s lokaler i Umeå i början av oktober 2006.

Det handlade om framtiden. Hur ser det ut idag för bestånden i olika älvar? Vad kan och bör vi göra nu för att den vilda laxen skall nå sina hemälvar?

Vi har här sammanfattat de olika föredragshållarnas presentationer i laxfrågan.

Innehåll

- Det behövs en framsynt förvaltning **2**
- Det behövs en norrländsk Laxkommission **2**
- Vad händer med Salmon Action Plan? **3**
- Fiskevård, beståndsstatus och visioner för laxen i Vindelälven **3**
- Östersjölaxen - ett norrländskt perspektiv **4**
- Visioner för fisket i Kalix älv **4**
- Visioner för fisket i Pite älvdal **5**
- Östersjölaxen - ett internationellt perspektiv **5**
- Trender i norsk förvaltning och laxfiskevård **6**
- Norra Finlands reglerade älvar **6**
- Vildlaxen i Columbia river **7**
- Laxens värde ? **7**
- Optimering av laxresursen **8**
- Havsöring i Vindel- och Piteälven **8**
- Flottledsåterställning **9**
- Vattenkraft och kompensationsåtgärder **9**
- Föreningen Vildlaxens Bevarande **10**
- Inlösen av lax- internationella erfarenheter **10**
- Mål för förvaltning av fiskresurser i Norrlands älvar **12**
- I väntans tider... **12**

Det behövs en framsynt förvaltning!

Göran Theolin, länsråd i Västerbotten

Det finns idag 140 mil laxförande vattendrag i form av skogs- och fjällälvar bara i Västerbotten. Det berättade länsrådet Göran Theolin när han hälsade deltagarna i seminariet välkomna till Umeå.

- Fisket från fjäll till kust har alltid varit viktigt i Västerbotten och är alljämnt en grund för tillväxt- och utvecklingsfrågor, berättade Göran Theolin. Dess betydelse kan spåras 6000 år tillbaks i tiden. Det visar hällristningar, redskap och utgrävningar i älvdalarna.

- I Västerbotten benämns ofta sjöar för träsk. I detta sammanhang betyder träsk en klar och ljus sjö.

- Idag är Västerbotten ett skogs- och gruvlän och älvarna har påverkats av flottningsleder, sågar och kvarnar, fördämningar och vattenkraft. En stor del av Sveriges vattenkraftsförsörjning har sin bas i Västerbotten.

- Dagens problem för laxen är sjukdomen M74 samt överfisket i havet, fortsatte Göran.

-I länet bedrivs ett omfattande fiskevårdsarbete i exempelvis Vindelälven, Piteälven och Laisälven. Länet har haft stor nytta av EU-medel i detta sammanhang.

-Vindelälven ingår också i försöket med samförvaltning som förra regeringen initierade. Det är en samverkan mellan de som vårdar området och laxbeståndet gynnas.

- Älvdalarna och dess fisk är en positiv fiskevårds- och naturresurs som kan användas både för natur- och kulturturism. Men det behövs en framsynt förvaltning och god samverkan mellan aktörerna för att skapa ökade möjligheter till utkomst och fisketurism, underströk Göran Theolin.

- Vi har haft stor nytta av EU-medel i fiskevården, säger Göran Theolin.

Det behövs en norrländsk Laxkommission !

Stefan Nyström, generalsekreterare i Sportfiskarna

Stefan Nyström hälsade deltagarna välkomna till Umeå och passade på att kasta fram några frågor och en del reflektioner i sitt anförande.

■Varje år i juni reser många svenskar till Norge, Ryssland och Island för att fiska lax. Få åker till Norrland. Det återvänder helt enkelt för få laxar till älvarna. Varför skall vi åka utomlands när vi har världens bästa förutsättningar för ett enastående laxfiske här, om vi bara låter laxen vandra tillbaks?

■I EU:s fiskeripolitik för Östersjön är målet att laxälvarna skall ha 50 procent av möjlig smoltproduktion år 2010. Det är lustigt satta mål. Varför skall vi vara nöjda med hälften? Ett mål på 100 procents produktion är det enda rimliga.

■Laxen innehåller en hel del dioxiner. Det innebär att man i Danmark inte får sälja lax över fyra kilo till konsumenterna. Den stora laxen som fångas i det danska fisket säljs nu istället som minkföda för 50 öre kilot! Är det en klok politik?

■Sportfiskarna har aktivt arbetat mot drivgarnen i Östersjön och nu försvinner de helt från och med år 2008. Idag finns en kvot på 410 000 laxar om året i Östersjön för yrkesfisket. Nu kommer laxen tillbaks till älvmynningarna. Kommer den också upp i älvarna?

■Det finns många positiva styrsignaler om fisketurism. Det finns också en rad praktiska hinder. Många gamla vattendomar skall omprövas och då är det klokt att se över hur medlen kan användas på bästa sätt för att nå största möjliga laxnytta.

■Vattendirektivet är en ny företeelse. I samband med detta har sagts att vandringshinder i älvarna skall minskas. Riksdagen har uttalat som mål att alla vandringshinder skall byggas förbi. Det är en åtgärd som är värdefull för alla vandrande fiskarter.

■I miljömålsarbetet är det tydligt angivet att vi skall bevara vildlaxen.

■Det är också positivt att se på det samarbete som utvecklats i gränsälvskommissionen för Torne älv. Det är åtgärder som ger mer lax i älvarna om det genomförs.

■ Idag är laxen inte särskilt viktig för yrkesfisket. De senaste tio åren har värdet i första ledet legat på mellan 8 – 15 miljoner kronor om året.

- Laxen är fortfarande guld värd om vi släpper upp denna silverskimrande fisk i älvarna istället för att låta den slaktas i fällor eller bli minkfoder i Danmark. Laxen är viktig för upplevelseindustrin, de växande aktörerna inom den gröna sektorn som kan producera hållbara jobb om råvaran finns.

-Vi borde uppvakta regeringen och kräva att det tillsätts en laxkommission för Norrland och att det utses en norrländsk förhandlingsman för att bevaka vildlaxens intressen. Minst en älv borde också helt avsättas för sportfiske, avslutade Stefan Nyström.

Vad händer med Salmon Action Plan?

Peter Funegård, Fiskeriverket

År 1997 infördes laxplanen för Östersjön. Målen var att förhindra minskning eller utrotning av vildlaxen, öka produktionen av vildlax till minst 50 procent, återuppbygga vilda laxstammar i möjliga vildlaxälvar samt bibehålla ett fiske på hög nivå.

- För att nå målet har vissa strategiska grepp använts. En viktig ingrediens var införandet av en årlig fångstkvot (TAC). Inledningsvis låg den på 700 000 laxar om året men nu ligger den på 410 000 laxar för hela Östersjön, berättade Peter Funegård. För fisket 2007 har ICES rekommenderat en fångstkvot på 324000 laxar.

-På nationell nivå har det arbetats med fredningsområden, försommarfredning, habitatförbättringar och utsättningar. Vi har också minskat fisket på blandade bestånd till ett terminalfiske. Dessutom har det inrättats indexälvar för att följa beståndens utveckling. En internationell övervakningsgrupp har följt arbetet.

- På 1980-talet började vi försök med fördröjd utsättning i syfte att koncentrera laxfisket till utvalda områden efter kusten i Östersjön. Återfångsterna var låga och försöket misslyckades. Då utvecklades en ny fångststrategi med

inriktning av fisket på överskottet av odlad lax. Det har möjliggjorts genom fettfeneklippning av all odlad smolt så man kan skilja på vild och odlad lax. Dessutom gavs möjlighet att fiska på odlade laxar istället för en vildlax. I den nya strategin ingick också att enbart fiske med selektiva redskap får bedrivas vid kusten.

Resultat av Salmon Action Plan

Idag går det ut sammanlagt närmare åtta miljoner laxsmolt i Östersjön varje år. Produktionen av vild smolt har ökat från 500 000 till 1,5 miljoner per år.

Produktionen har främst ökat i de större älvarna. Svaga laxstammar finns fortfarande i många av de mindre älvarna.

Utvecklingen av terminalfiske på ”överskott” av odlad lax är ett annat resultat.

Vi har också bättre uppskattning av den potentiella produktionsnivån.

Produktionsmålet på 50 procent kommer att uppnås i sex av de största vildlaxälvarna år 2010 och i ytterligare fem älvar år 2015.

Älvar som inte kommer att uppnå målet till år 2015 är Rickleån, Sävarån, Öre älv, Lögde älv och Åby älv.

Slutsatser

Efter utfasningen av drivgarnen i januari 2008 kommer det att finnas en stor potential för utveckling av sportfisket samt ett mer selektivt kustnära terminalfiske inriktat på fettfenklippt odlad lax.Tillgången på odlad lax kommer att vara en avgörande fråga för att en större del av den vilda laxen skall kunna nyttjas för sportfiske

Yrkesfisket på blandade bestånd i södra Östersjön minskar och en särskild kvot för krokfångad lax kan införas.

M 74 och dioxinfrågan är ett fortsatt stort problem

Ny plan under utveckling

År 2007 kommer EU att utarbeta en särskild förordning om förvaltningen av laxen i Östersjön. Den bör fokusera på följande problemområden, ansåg Peter Funegård:

- Åtgärder för att förbättra kvalitén på den beräknade produktionspotentialen i varje individuell vildlaxälv.
- Ytterligare insatser för att återskapa bra miljöer/habitat genom specifika åtgärdsplaner för varje älv med svaga laxbestånd.
- Jämförbara metoder för att följa beståndén.

Fiskevård, status och visioner för laxen i Vindelälven

Daniel Holmqvist,
Vindelälvens Fiskeråd

Vindelälvens Fiskeråd samordnar fisket längs älvarna. Umeälven/Vindelälven har en vattenväg på mer än 50 mil med över 40 fiskerättsägareorganisationer.

Lax och havsöring måste passera en fiskväg i Umeälvens nedre del för att nå Vindelälven. Bara 30 % av den vilda uppvandrande laxen passerar Stornorrfors. Det är 25% smoltdödlighet genom turbinerna och även hög keltdödlighet. Potentiell produktion enligt ICES är 83 000 smolt. Predikterad smoltutvandring 2006 enligt ICES 96 000 smolt. Vindelälven producerar sålunda nära 116% av potentialen trots att endast 30% av den uppvandrande laxen hittar förbi fiskvägen i Stornorrfors!

Praktisk fiskevård

Flottleder som tidigare rensats återställs till naturliga älvfåror med sten och grus och död ved. Vägtrummor byts ut för att underlätta för vandringsfisk. På så sätt skapar vi goda förutsättningar för fisken att återta tidigare förlorade områden, underströk Daniel och påpekade:

- Det spelar ingen roll hur mycket sten, grus eller död ved som läggs ut om fiskbestånden inte hinner reproducera sig innan de beskattas bort….

Fiskeförvaltning längs älven

Målet är ett attraktivt fiske baserat på naturliga bestånd och förvaltning efter lokala förutsättningar.
Ambitionen är att få Vindelälven så välförvaltad att den kan utgöra ett indexvattendrag för fjällälvar inom SAP.

Samförvaltningsinitiativet

Samförvaltningsprojekt Vindelälven/nedre Umeälven syftar till att skapa en samsyn om gemensamma resurser, utveckla metoder för att selektivt fånga odlad lax och havsöring i Umeälvens mynning och kustområde, öka förståelsen mellan inblandande parter och genomföra lokal förvaltning av lax och havsöring.

Målet är vidare att öka mängden vild lax och havsöring till Ume-/Vindelälven samt öka beskattningen av odlad fisk till förmån för småskaligt kustnära yrkesfiske.

Ett annat mål är att fisket i vattensystemets nedre del samt tillhörande kust utövas på ett långsiktigt hållbart sätt som värnar och bevarar de naturliga fiskstammarna och gynnar den lokala befolkningen.

Ambitionen är också att ett gemensamt råd med fiskerättsägare och brukare bildas. Rådets uppgift skall bl.a. vara att ta fram förslag på hushållning av gemensamma resurser, avslutade Daniel.

Östersjölaxen – ett norrländskt perspektiv

Ulf Carlsson och Anders Karlsson, Länsstyrelsen Västerbotten

Ulf Carlsson konstaterade att det finns ett klart och tydligt samband mellan antalet uppvandrande laxhonor och antal laxungar. I många älvar i regionen finns en tydlig trend när det gäller reproduktion och tillväxt.

- Det finns en ökning av tätheten laxungar och god laxuppgång ger bra svar en generation senare, visade han. Nu kan man se en mer spridd produktion i de större älvarna än perioden innan Salmon Action Plan infördes. Beståndet är på uppgång.

-Under senare år har inte den fastställda fångstkvoten för Östersjön fiskats upp utan den faktiska nivån i fisket har stannat på omkring 350 000 laxar.

- Inom kustområdet har det också skett en minskning av fisket – en nedgång som i hög utsträckning beror på ökad förekomst av säl.

- I början av 1990-talet låg laxungedödligheten av M74 i odlingarna på omkring 90 procent. Åren dessförinnan hade den legat på mellan 10 – 20 procent. Situationen i odlingarna är bättre idag, men viss ökning har rapporterats i år. M74 är mycket svår att förutse och kan svänga kraftigt mellan åren, avslutade Ulf Carlsson.

Fisket efter kusten

- Fisket efter kusten bedrivs med stöd av enskild rätt. Det finns en kraftig nedåttrend i fisket orsakad av sälskador, minskad lönsamhet och färre fiskare. På senare tid har dock kustfisket ökat något, berättade Anders Karlsson.

- Antalet yrkesfiskare uppgår idag till 300 personer, men förväntas minska till omkring 200, varav en stor andel är pensionärer. Fisket vid kusten bedöms bli både effektivare och mer selektivt med en kraftig beskattning av odlad lax. Det är också troligt med ett ökat inslag av turistiska aktiviteter i kustyrkesfisket samt att en ökad grad av samförvaltning kommer att genomföras, resonerade Anders Karlsson.

Älvfisket efter lax

- Det finns varierande förutsättningar både biologiskt och förvaltnings mässigt. Traditionella fiskemetoder har minskat. Fasta fisken och notfisken är i princip bortreglerade och hårdare regleringar har införts. År 1994 var det exempelvis fiskestopp i älvarna.

Idag dominerar sportfisket med en relativt ung laxsportfiskekultur där formerna för vattenförvaltning, service kring fisket och hur sportfisket bedrivs är under utveckling. Det råder också osäkra förutsättningar för fisketurismen beroende på låga fångstnivåer som inte ger underlag för näringsverksamhet. I Byske tas omkring ett ton lax om året, ca 200 – 250 laxar, och i Kalix älv 5-6 ton per år, 400-500 laxar. Det är inte tillräckligt.

- I framtiden kommer det att finnas starkare laxbestånd och ökade fångstnivåer. Fisketurismen kommer också att öka och en mognare sportfiskekultur kommer att etableras. Det är också högst sannolikt med en högre grad av samförvaltning även här, sant en ökad samverkan mellan älv och kust. Det behövs en lokal och regional adaptiv förvaltning av resursen, framhöll Anders Karlsson.

Det bedrivs ett omfattande biotopvårds - arbete i älvarna i norr.

Visioner för fisket i Kalixälven

Glenn Douglas

Kalix Älv Ekonomiska Förening driver projektet *Levande vatten*, ett projekt för att rädda havsöringen i Kalix älv. Arbetet inriktas på att återställa flottledsrensade biflöden till fungerande ekologiska miljöer för fisken. Fisken är en naturresurs för besöksnäringen.

- Inom projektet ÄlvLappland har vi ett bra uppsving på vinterturism med hundsläde och snöscoter. Vi ser dock inte någon ökning på sommaren – det saknas kunder, berättade Glenn och fortsatte:

- Jag är tillsynsman och åker runt och kollar; det finns inget att bevaka, kunderna kommer inte. Vi är utkonkurrerade av Norge, Skottland och Ryssland. Vad saknar vi?

-Svaret är fisk!

- I River Spey Skotland uppgick sportfiskefångsten år 2005 till 9 700 laxar, tio års medelfångst uppgår till 9100 laxar per år.

Vi behöver en rättvis fördelning

- Merparten av den vilda laxen i Östersjön kommer från Torne och Kalix älv. Vi upprätthåller, förvaltar, återställer och bevakar. Men det finns ingen fisk i mängder som gör att turisterna kommer. Vi behöver en rättvis fördelning av laxen. Den kan inte fortsätta fiskas upp efter finska och svenska kusten. Laxen måste hem till älvarna. Vi behöver också EU:s fiskefonder för fortsatta restaureringar och vi behöver inlösen av fasta fisken i mynningarna, underströk Glenn Douglas.

Fiskerapport på internet från Roxton Bailey Robinson: Ryssland, Kolahalvön – Varzuga River 2006, vecka 23

The weather has been rather unstable all week, on Friday we had a heavy rainstorm followed by exceptionally still and close weather with air temperatures touching 27 degrees. Given the above conditions Middle fished very well indeed with a total of 171 salmon for the seven days this last week, split to 123 to Nigel Hawkins seven rods and 48 to Ralph Congreves group in the second half.

We had a team of four rods at the Kitza this week. These four rods certainly hit the jackpot and released, in their seven days, an astonishing 340 salmon.

***

Visioner för fisket i Pite älv

Janne Isaksson, Pite älv ekonomisk förening

Föreningen bildades 1998 och skall vara näringsinriktad och främja turism, resenäring samt fiske- och vattenvård inom Arjeplog, Arvidsjaur, Älvsbyn och Piteå kommuner.

Tyngdpunkten skall ligga på att förbättra förutsättningarna för turism baserad på sportfiske inom Piteälvens vattensystem och skärgård.

Medlemmar är älvdalskommunerna, fiskevårdsområden och övriga fiskerättsägare, företag inom besöksnäringen och ideella föreningar.

Föreningen har en förhoppning om ökad uppgång av lax och öring för att kunna erbjuda ett lax- och havsöringfiske av god kvalitet i älvens nedre delar och Varjisåsystemet. Man gör också en satsning på stationära bestånd för att kunna erbjuda ett "vildmarksfiske" av hög kvalitet i älvens övre delar.

Praktisk fiskevård

I vattensystemet har mer än en miljon m^2 botten biotopvårdats i Arjeplogs, Arvidsjaurs, Älvsbyns och Piteå kommun mellan 2002-2006.

Närmare 400 000 m^3 grus och sten har återförts till älvarna i vattensystemet.

Fiskevården består bl. a. av restaurering av flottleder, utläggning av stenkistor, schaktningar, och öppnande av avstängda sidofåror. Restaurering av lekområden genomförs. Hartijokimetoden . Vägtrummor byts till broar, trösklingar genomförs. 35 vägtrummor åtgärdade.

Pite älv är 370 km lång med en medelvattenföring på 160 m^3/s. Det finns dessutom omkring 340 km biflöden där Varjisån och Lillpiteälven är de längsta, ca 75 km. Andra biflöden är Sikån, Telejokk, Vitbäcken, Abmorälven, Ljusträskbäcken, Tjartsebäcken , Stockforsälven och Borgforsälven.

Möjlig smoltproduktion enligt ICES är 46 000 smolt och utvandringen i år har uppskattats till 21 000 smolt. Siffran väntas gradvis stiga till 36 000 smolt 2009.

Östersjölaxen – ett internationellt perspektiv

Gunnar Norén, Coalition Clean Baltic

Gunnar Norén lyfte blicken från Östersjön och påpekade att förvaltningen av lax i Östersjön har mycket av lära av NASCO – Nordostatlantiska laxorganisationen – som arbetar med bevarandefrågor i nordatlanten.

Många älvar inom utbredningsområdet har sviktande laxbestånd. I Atlanten bedrivs inte längre något fiske på laxens uppväxtområden, inte heller efter vandringsvägarna. I nationell förvaltning arbetas i högre grad med vattendragsplaner. Med utgångspunkt från NASCO:s arbete har också storskalig inlösen av atlantisk laxfiske gjorts både i havet och efter vissa kustområden.

- I Östersjön fanns det förr 100 älvar med lax. Nu finns det 45-50 älvar. 2/3 av dessa har starkt hotade bestånd. De starka bestånden finns i de norra älvarna, medan svaga bestånd noteras i det södra området, där exempelvis Emån uppvisar minskad laxreproduktion.

Enligt CCB fångas idag 54 procent av laxen i öppet hav, 36 procent efter kusten och 10 procent i älvarna. TAC för 2007 förväntas bli 324000 laxar.

Ett problem i Östersjön är det polska fisket, framhöll Gunnar. Det fisket kan vara underskattat med kanske upp till 50 000 laxar. Polen har inget minimimått för havsöring och man gör ingen åtskillnad mellan lax och havsöring. I polska rapporter om fångster rapporteras 80-90 procent av fisken som havsöring.

- Nu skall det bli en ny laxplan för Östersjön, då är det viktigt att påverka, underströk Gunnar och menade att det behövs nya mål. Som exempel angavs mål för genetisk variation och att varje enskilt laxbestånd räddas. Han ansåg vidare att EU:s habitatdirektiv måste ingå så att laxen garanteras gynnsamma förutsättningar. Andra viktiga områden är säkra biologiska nivåer eller tydliga svar på hur många lekfiskar som behövs för att ge en bra reproduktion.

Vem skall ta laxen?

Det är också viktigt att diskutera var och av vem laxen skall tas i framtiden. I både Polen och Sverige vill yrkesfisket fortsätta med drivgarn, även fast det är beslut om stopp på detta fiske från 2008. Istället börjar ett yrkesfiske med krok med högst 2000 krokar per fartyg – ett fiske som bör diskuteras mer i detalj.

Just behovet av mer lax i älvarna är viktigt att betona och produktionsmålen måste höjas från 50 procent till 75 eller 100 procent. CCB anser att det skall finnas automatiska fiskräknare i alla vattendrag så utvecklingen kan följas.

Det är också viktigt att sportfisket anpassas efter behoven av lekande fisk.

Dammar och andra stopp för laxens vandring som man inte kan bygga fungerande fiskvägar förbi måste bort. Mer än hälften av dagens fiskvägar fungerar inte bra; omlöp är alltid att föredra, enligt Gunnar.

Smoltutsättning är ett experiment

Utsättning av smolt är ett stort genetiskt experiment som är ett hot mot den vilda laxen. Varje land bestämmer själva hur man gör. Det vore bättre att ställa om kompensationsprogram till att rädda svaga laxbestånd.

-Laxen är en symbol för Östersjön som vi alla har ett ansvar för att bevara, avslutade Gunnar.

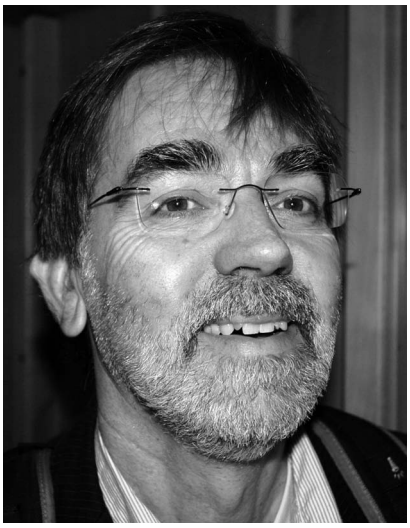

Coalition Clean Baltic (CCB) är ett nätverk av 25 miljöorganisationer från nio länder runt Östersjön som arbetar för bra ekologisk vattenstatus, mot dåliga installationer och för ett hållbart fiske.

Trender i norsk förvaltning och laxfiskvård

Lars Petter Hansen, Norsk Institutt for Naturforskning

Norge har idag 446 älvar med lax. I 245 av dessa är beståndssituationen god. För de övriga finns varierande grad av stora problem, med förlorade eller starkt försvagade bestånd.

Problemen är knutna till laxfisket, parasiter och sjukdomar, vattenbruk, försurning, regleringar samt ökad marin dödlighet.

I Norge odlas cirka 600 000 ton om året eller 75 procent av all odlad lax i världen.

Idag uppgår fångsterna i fisket till ca 1000 ton, mot ca 1800 ton år 1980. Av dagens fångster tas hälften efter kusten och resten i älvarna. I siffrorna ingår också rymlingar från fiskodlingsindustrin.

Totalfångsten av lax i nordatlanten uppgår till 2000-3000 ton. Fångstutveckling säger dock inte särskilt mycket om beståndsutveckling.

Rymlingar

Årligen rymmer omkring 500 000 fiskar. Lax rymmer från anläggningarna i alla livsstadier. Dessa fångas i fiskerier, leker i älvarna och hybridiserar med vild lax. Övervakningsprogram har visat vart rymlingar tar vägen:

Havsfiske vid Färöarna	25-40%
Kustfiske i Norge	25-45%
Fiske i Norske fjordar	15-30%
Älvfiske i Norge	4-15%
Lekbestånd i Norge	12-35%

Spridningen av rymlingar känner inga gränser. Den följer också i hög utsträckning havsströmmarna. I en pågående studie visas att norska laxar återfångas i Norge både norr och söder om utsättningsområdet, i Skottland och i Sverige – Lilla Edet, Göta älv.
En viss förbättring av rymningsproblemen har noterats.

Laxparasiten

Laxparasiten *Gyrodactylus salaris* leder till dramatisk ökad dödlighet av laxungar. Den har påvisats i 31 vattendrag och är idag känd i 19 vattendrag. Rotenon och surt aluminium är de metoder som använts för att få bort parasiten. Det är enklare att nå resultat i små vattendrag.
Produktionsbortfallet i vildsmolt är betydande som följd av parasitens utbredning.

Laxlus

I fjordar med laxodling har laxlusen blivit ett stort problem då stora mängder laxlus parasiterar på utvandrande laxungar vilket medför försvagade laxungar och högre dödlighet.

Försurning

Det finns 25 helt utslagna laxbestånd på grund av försurning. De ligger företrädesvis i sydvästra Norge. En stor del av dessa kalkas nu regelbundet för sammanlagt 120 miljoner NKR om året och det har blivit en succé.

Mandalsälven var helt tom på lax för 15 år sedan. Nu tas det mellan 10 – 15 ton om året.

Ökad marin dödlighet

I över tio år har allt färre laxar återvänt från havets uppväxtområden.Det har talats om att det finns ett svart hål i Atlanten där laxen försvinner. Det finns ännu ingen enskild förklaringsfaktor till denna utveckling. Det tycks dock som om låga temperaturer vid smoltens utvandring har ogynnsamma effkter på överlevnad och tillväxt. Förklaringar söks också i flyttrålsfisket efter makrill där postsmolt ofta återfinns som bifångst. Senare forskning visar också att starka sillbestånd i Atlanten tycks hämma unglaxens tillväxt och överlevnadsmöjligheter.

Uppköp av kilnotsfisken i Trondheimsfjorden

År 2005 inleddes ett uppköp av kilnotsfisken i fjorden och hälften av alla redskap löstes ut. 9300 fler laxar vandrade upp i områdets älvar och älvfångsten ökade med 3700 laxar genom åtgärden.

Ökningen av laxägg blev 24 procent det första året.

Norra Finlands reglerade älvar

Anne Laine, North Ostrobothnia Regional Environment Centre

Efter kriget fanns ett stort behov av vattenkraftverk i norra Finland och i slutet av 1940-talet byggdes kraftverk i Kemi älv och Oulijoki, två älvar med en sammanlagd smoltproduktion på omkring en miljon smolt per år.

Dammarna byggdes nära havet och efter en tid med mycket gott fiske försvann laxen helt. Då började stora smoltutsättningar vid kusten som underlag för ett yrkesfiske, sa Anne Laine.

Under tidens gång har flera försök gjorts att bygga fiskvägar i de båda älvarna för att få igång en naturlig reproduktion i biflöden som tidigare producerade smolt och någon enstaka fiskväg har byggts, men fortfarande återstår mycket att göra. Ovanför damm fem i Oulijoki finns exempelvis en produktionsyta som kan ge 300 000 smolt per år, men laxen når inte dit idag. Det finns en intressekonflikt mellan de som odlar för kustutsättningar och de som vill ha naturlig reproduktion.

Det har gjorts omfattande karteringar för att hitta möjliga reproduktionsytor i båda älvarna och deras biflöden och det finns planer för att utveckla fiskets infrastruktur i områdena, men vad som kommer att ske i framtiden är fortfarande oklart.

I maj 2007 kommer det att arrangeras ett internationellt fiskvägsseminarium för att visa på fiskvägarnas möjligheter, avslutade Anne Laine.

Vildlaxen i Columbia river, USA

John Ferguson Northwest Fisheries Science Center, Seattle

Laxens ställning har inte bara försvagats i nordatlanten och Östersjön under de senaste hundra åren. Även för de arter av lax som förekommer i Stilla Havet är trenderna negativa idag. Det framgick när John Ferguson från Northwest Fisheries Science Center i Seattle i USA beskrev USA´s största miljöåterställningsprogram som genomförs i Columbia River.

I Stilla Havet finns sex arter av lax som hör till släktet Oncorhynchus, varav fem förekommer i den norra delen av den nordamerikanska västkusten. För många av bestånden finns stora problem knutna till långvarigt överfiske och minskade reproduktionsområden till följd av bland annat kraftverksbyggen, berättade John Ferguson. Redan i slutet av 1800-talet ställdes frågan om varför bestånden av kungs- och silverlax minskade så dramatiskt i Columbia River. Vid den tiden beräknas att mellan 12 – 16 miljoner fiskar återvände för lek varje år. Idag är ca 20 procent av beståndet av vilt ursprung och återvandringen av fiskuppgår till mellan 1 – 2 miljoner per år. Förutom faktorer i älvmiljö spelar också marina förhållanden en roll i utvecklingen. Studier visar på ett samband över tid mellan låg temperatur i havet och minskad överlevnad för laxen och omvänt.

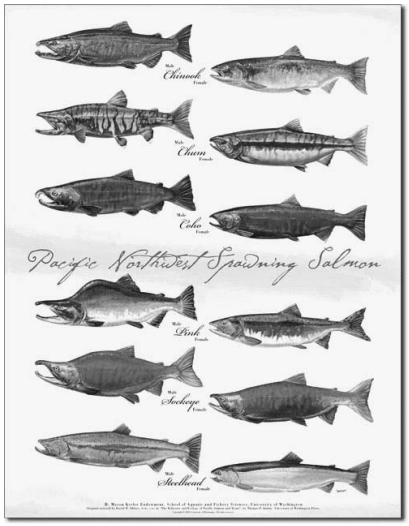

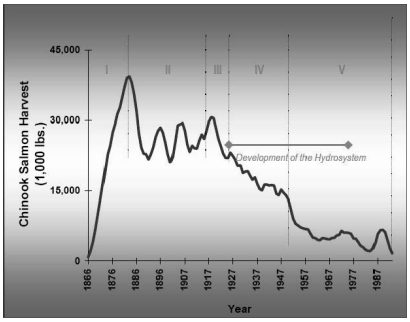

Se på laxen ur ett brett perspektiv

När fisket började avta ökade fiskodlingen kraftigt utifrån ett produktionsparadigm som ansåg att ökad odling kombinerat med avskjutning av predatorer och regleringar i fisket skulle medföra ett överflöd av fisk. Men bestånden har fortsatt att minska. John Ferguson underströk att det är viktigt att se på laxens utveckling ur ett brett perspektiv. Effekter av vattenkraft, laxodling, beskattning och habitatförändringar påverkar laxens liv negativt när det gäller förekomst, utbredning, naturlig reproduktion och genetisk mångfald.

Insatser för fungerande ekosystem

USA införde 1973 en lag om skydd för hotade arter - Endangered Species Act (ESA) – som möjliggör långtgående åtgärder på federal nivå för bevarande samt för att minska risken för utrotning av en unik art. Bevarandeåtgärderna riktas mot ekosystemet och att hot tas bort så självreproducerande bestånd kan utvecklas och bli hållbara medlemmar av ett ursprungligt biologiskt samhälle. Med stöd av denna lag har ett omfattande restaureringsarbete påbörjats.

När är ett bestånd uthålligt?

Svaret är att när det finns en försumbar risk för utrotning inom 100 år så kan man tala om uthålliga bestånd. Då skall hänsyn tas till demografisk variation och variation när det gäller spridning samt att den genetiska mångfalden medverkar till att utveckla bestånden under denna tid. En hotad art behöver många rumsliga och olikartade populationer för att bli uthållig. Varje enskilt bestånd behöver skydd för att detta skall säkerställas.

Aktuella frågor

Det är många frågor som behöver belysas i det arbete som pågår. Det måste utredas vilken roll de 188 fiskodlingsprogrammen i mynningsområdet spelar för bevarandet av den vilda fisken. Även fiskets effekter och klimat-förändringars roll är viktiga att studera. Vilken roll spelar marina näringsämnen och hur påverkas evolutionen av civilisationens effekter är andra viktiga frågor att ha i fokus.

Den vilda laxen i Columbia River är en symbol för stillahavskusten och en länk mellan land och hav. Den är samtidigt en nyckelindikator för friska ekologiska system och har en viktig religiös betydelse för indianerna.

-Värdet av laxen för samhället går långt bortom ekonomiska kalkyler, avslutade John Ferguson.

Laxens värde?

Bengt Kriström
Professor i Naturresursekonomi
SLU-Umeå

En samhällsekonomisk lönsamhetsbedöming innebär att man försöker mäta välfärdseffekter av ett projekt och inte primärt exportvärden, antal sysselsatta eller motsvarande.

Bengt Kriström, professor i naturresursekonomi vid SLU i Umeå, diskuterade metodologiska problem i frågan om att mäta välfärd.

Han konstaterade bland annat att många nyttigheter saknar pris, men bidrar till individers välfärd och att för låga priser kan medföra en risk för överutnyttjande av en resurs.

Ett centralt begrepp är betalningsvilja som avser hur mycket en person maximalt vill betala för något. Om en åtgärd kostar X kronor och betalningsviljan är större än X får individen det bättre om åtgärden genomförs.

De studier som genomförts vid SLU visar att intäkterna av att ”garantera” vildlaxstammen inte är obetydliga samt att ”laxen har ett icke obetydligt samhällsekonomiskt värde i icke-kommersiell användning.”

Kriström påpekade vidare att förvaltning av resursen bör beakta alla samhällsekonomiska värden, inklusive existensvärden, som är det värde som finns i att laxen som art fortsätter att leva i våra vatten.

Våren 2007 kommer en doktorsavhandling från SLU i Umeå som närmare kommer att belysa de samhällsekonomiska aspekterna kring lax-el konflikter i Vindel-Umeälven.

.

Optimering av vildlaxresursen

Hans Lundqvist SLU- institutionen för vattenbruk

Framtiden för den svenska vildlaxen finns om vi kan enas om att…
Stoppa havsfisket i Sverige, Finland och Danmark.

Vi måste också förbättra habitaten i älvarna, dvs. restaurera vattendrag och se till att det inte finns några vandringsproblem upp- eller nedströms i flödesreglerade älvar med lek- o uppväxtområden.

Vi behöver också utreda betydelsen av utsättningar av odlad lax, finns det alternativ?

Nya skötselprinciper för att bevara och exploatera vilda laxstammar med förvaltning som prioriterar en ”minsta uthållig hemvandrande populationsstorlek” och reglerar fisket efter detta.

Utveckla fortlöpande miljöanalys mot fiskövervakning i rinnande vatten.

Slutligen...**starta älvdalsbaserade laxprojekt, från kust till fjäll i alla älvdalar**, jobba tillsammans och bli en stark aktör med politiker för långsiktigt *skydd och utveckla de rinnande vattendragens resurser, i* samverkan mellan näringsliv, samhället, fiskerättsägare, nyttjare, och fiskbiologisk forskning.

Våra politiker ”ansvarar” för lösningen på vildlaxfrågan!

Framtiden för laxen i våra älvar bygger på att tre viktiga ingredienser sköts rätt:

1. Att vi har kunskap om bestånden; Hur många är de och var är dessa i olika åldrar?
2. Att vi har ett starkt bevarandeperspektiv; Hur många lekfiskar ska minst få vandra hem för lek för uthålligt nyttjande?
3. Att vi har en sund exploatering; När ska den gemensamt ägda laxresursen skördas och av vem när den på sin vandring naturligt passerar ”tusentals mark- och vattenrättsägare med fiskerätt” innan lekperioden infaller?

Slutsats: Bra fiskdata behövs som beräkningsunderlag för kunskapen om lax i Norrland och laxförvaltningens utveckling.

Havsöring i Vindelälven och Piteälven

Johan Östergren, SLU -Institutionen för Vattenbruk

Det finns en hotbild för havsöring i Östersjön och särskilt Bottenviken som består av långvarig alternativ användning av våra vattendrag som vattenkraft, habitatförstöringoch dammar.

Dessutom finns en hög exploatering av fiskresursen, ex. yrkesfiske, bifångster i sikfiske, “vanligt” nätfiske längs kusten, spöfiske. Vi kan också lägga till miljöpåverkan, ex. försurning, utsläpp. Resultatet är ett lågt antal återvändande lekfisk

Många vattendrag användes för flottning under 1870 – 1980. Påverkan i vattenmiljön som kanalisering, dammar och avstängningar minskar ideag genom restaureringsarbeten.

Idag saknas kunskap om havsöringens biologi och genetik: Hur många finns och var finns de i olika livsstadier? Hur vandrar de längs kust och i vattendrag? Hur förhåller sig havsöringen genetiskt till stationära öringbestånd och till varandra?Var och när ska vi nyttja resursen? Och vet vi vad vi fiskar på? Vad händer egentligen med all fisk som sätts ut?

Studier av radiomärkt havsöring

Vindel- och Piteälven är båda är 400 km långa och har en medelvattenföring på 180 m^3 per sekund, maxflöde 1000 m^3 per sukund och minimiflöde 40 m^3 per sekund.

I vår studie har vi använt DNA på fettfena samt yttre radiosändare på 127 individer i storlekarna 1,3 till 7,3 kg som studerades under 2002 – 2004. De märktes under lekvandringsperioden i juni – september och har sedan följts med flyg- och bilpejling.

Ett intressant resultat är att tidigt uppvandrande fisk vandrar längre än sena lekvandrare.

Tre typiska vandringsmönster hittades:
1) Tvåfasvandring.
2) Stegvis vandring uppströms utan nedströmsvandringar.
3) Varierad vandring med många upp och nedströmsvandringar under hela perioden.

Övervintrande lekfisk, kelt

42 radiomärkta lekfiskar studerades 2003 och 2004 i Vindelälven samt 16 lekfiskar 2004 i Piteälven. 91 procent överlevde leken. 92 procent övervintrade iä lvarna i djupa, lugnflytande delar efter nedströmsvandringar från bilföde.

Medeldistans från lekplats till övervintringsplats var i Vindelälven 5 km (upp- och nedströms) och i Piteälven 49 km (nedströms)

Nedströmsvandring av kelt var inte relaterad till ökat vattenflöde, skogs- eller fjällflod sammanfaller med ökad vattentemperatur, >6°C.

Radiomärkta kelt möter dammar och kraftverk på sin nedströmsvandring.
I Vindelälven noterades en dödlighet på 69 procent och i Piteälven 25 procent.

Hur skall vi förvalta havsöringsresursen?

Det behövs kelt- och smoltledare för nedströmsvandrande fisk, förbättrade uppvandringsmöjligheter samt restaurerade lek- och uppväxthabitat

Sammanfattningsvis en del rekommendationer för den framtida skötseln av våra havsöringsstammar, detta behövs sa Johan Östergren:
- Genetiskt kunskap.
- Genetisk variation inom älvdalar för att se var fisken kommer ifrån.
- Avgränsade fiskesäsonger/områden för att lämna hotade stammar ifred.
- Redskapstillämpningar så fisken kan leka minst en gång.
- Nyttjandestrategi.
- Baglimits och/eller catch and release
- Modellering och förtlöpande övervakning
- Indexvattendrag

Flottledsåterställning och laxfiskar

En utvärdering av åtgärder i Vindel, Pite och Kalixälvarna

Daniel Palm SLU, Umeå

Under tidigt 1900-tal fanns det 30 000 km flottleder i Sverige. Effekterna av flottledsrensning och återställning har undersökts vid SLU.

En helt opåverkad älv erbjuder variation i strandlinjen. I strömfåran finns det varierat med sten, grus och block. Vattnet flyter med olika hastigheter och i olika riktningar och utbytet mellan vattendraget och det omgivande landet är stort.

En rensad bäck eller å flyter i regel rak, ”störande” stenar och block är borta och vattnet flyter åt ett håll med hög hastighet.

De åtgärder som genomförts i Vindel-, Pite- och Kalixälven visar att restaurering av lek- och uppväxthabitat är lyckosamma insatser för biologisk mångfald. Lövfaunan som hamnar i vattnet leder till ökad insektsproduktion. Antalet arter, antalet individer inom en art och biomassan som helhet ökar i restaurerade vattendrag.

Ägg- och yngelöverlevnad är tio procent högre och yngeldriften är låg när återställning genomförs och vattendragen återfår sin naturliga karaktär.

Förändringar i hydrologi kan också påvisas. Bredare, djupare och mer varierat.

Det blir mer stenar som bryter vattenytan. När man kan skapa förutsättningar för stabila vinterförhållanden har det positiva effekter på fiskens överlevnad. Exempelvis kan det lättare bildas skyddande istäcken på vattendragen.

Återställning är positivt för alla stadier i fiskens liv, från ägg till juvenil fisk.

Avslutningsvis finns det en fråga vi kan fundera över, sa Daniel Palm.

- Utnyttjar vi arbetet som görs på rätt sätt när vi bara låter en liten del fisk återvända till älven?

Vattenkraft och kompensationsåtgärder

Stefan Stridsman, Fiskeriverkets utredningskontor i Luleå

I Sverige fanns år 2005 sammanlagt 2 082 vattenkraftverk. Sveriges första vattenkraftverk byggdes i Rydal i Viskan, 1882. Sveriges största vattenkraftverk i effekt är Harsprånget i Lule Älv (940 MW). Sveriges högsta fallhöjd har Stensjöfallet, Indalsälven, 313 m. Mest energi produceras i Luleälven - 15,9 TWh - och Ångermanälven, 13,6 TWh.

I Sverige finns 20 vattendrag med en årlig naturlig medelvattenföring om minst 40 m≈s-1. Endast fyra av dessa är inte påverkade av någon damm i huvudfåran.

I Svenskt dammregister år 1995 fanns 5011 dammar registrerade. 172 av dessa finns i de älvar som har mer än 100 m^3sekund1iter i medelvattenföring. Det finns alltså minst 4 800 dammar i våra små och medelstora vattendrag.

Effekter på fiskbestånd i älvar

Vattenkraften har påverkat fiskbestånden kraftigt. Laxen i älvarna slogs ut helt uppströms nedersta kraftverket. Öringen på älvsträckan slogs ut helt, viss rekrytering av stationär öring sker via reproduktion i sidovattendrag. Harren decimerades kraftigt, men viss reproduktion sker i övre strömstarkare delar av magasinen.

Vissa arter, främst gädda, abborre, mört och lake ökade i de flesta fall efter utbyggnaderna i och med ökade lugnvattenområden.

Skadeförebyggande åtgärder

För att minska skadorna på fiskbestånden infördes minimitappningar istället för nolltappning, fiskvägar vid dammbyggnaderna och biotopåtgärder, företrädesvis i sidovattendrag.

Kompenserande åtgärder

För att kompensera bortfallet av fisk infördes fiskutsättningar av främst lax, öring och sik. Biotopvårdsåtgärder genomfördes i de ”opåverkade” sidovattendragen och under en period var det vanligt med utsättningar av fisknäringsdjur.

Fiskeavgifter finns för vattendomar och deras användningsområden anges i domar.

Totalt är utsättningsskyldigheterna i Sverige årligen 1,6 miljoner laxsmolt och ca 350 000 havsöringsmolt samt ca 200 000 havsöringsmolt i övriga områden. Smoltutsättningarna ska utgöra en total kompensation av bortfallet av den potentiella naturliga produktionen av lax- och havsöringsmolt i älvarna innan utbyggnaden av vattenkraftverken.

Återfångsten av carlinmärkt lax har minskat och uppgår i nuläget till endast enstaka procent. Orsaken till låg återfångst kan vara dålig överlevnad på odlad fisk och/eller sämre grad av återrapportering av märkt fisk.

Fiskeriverket rekommenderar att odlad smolt skall vara så lik vild som möjligt. Idag är den odlade 22-23 cm mot en vild som är ca 15 cm.

Andelen odlad lax i Östersjön är 30 procent, Ålandshav 25 procent, Bottenhavet 45 procent och Bottenviken 35 procent.

Smoltbesiktning

För att följa utsättningarna studeras också den smolt som sätts ut. De områden som särskilt beaktas är fenskador, gällocksförkortning, könsmogna hanar, övriga skador, fettfena, längd, vikt och konditionsfaktor.

Fiskeriverkets rekommendationer

I dagens fiskevård är det Fiskeriverkets uppfattning att följande principer skall vara vägledande:

* **Prioritera naturlig fiskproduktion**
* **Bevara den biologiska mångfalden**
* **Utsättningsvolymer ska ersätta naturlig fiskproduktion som försvunnit**
* **Prioritera omprövningar av befintliga domar**
* **Hålla bestånden genetiskt separerade**
* **Kvalitetssäkring av sättfisk**
* **Uppföljning genom märkningsförsök**
* **Utveckling av odlingsteknik**
* **Möjliggöra upp- och nervandring**

Föreningen för vildlaxens bevarande

Per Boqvist och Svante Jonsson

- Vi är laxfiskare och idealister. Vi har lärt oss fiska i tomma älvar. Det är vår bakgrund. Vi vill avskaffa allt fiske efter lax och öring med mängdfångande redskap.

Uppskattat värde av fisket i Byskeälven

Enligt föreningens beräkningar ger laxfisket i Byske älv en omsättning på omkring 1,5 miljoner per år med hänsyn tagen till kortförsäljning och logi.

Under samma år var de av föreningen uppskattade intäkterna från yrkesfisket utanför Byskeälven 112 500 kronor fördelat på ca 1000 fiskar till ett pris av 25 kronor per kg.

Smoltproduktion?

Föreningen ifrågasatte uppgifterna om smoltproduktion och visade på egendomligheter för Byske älv. Laxtrappan och den naturliga vandringsvägen är belägna vid Fällfors 30 km uppströms Byskeälvens utlopp eller vid 21 % av älvens totalt 140 km. Enligt alla bedömare anses det att huvudparten av all uppvandrande lax i älven stannar nedanför Fällforsen.

Alltså har vi skäl att anta att huvuddelen av laxreproduktionen sker på de ca 60 ha lekbottensareal som finns där.

Därför måste Fiskeriverkets antagande vara att 11 % av älvens 560 ha lekbottensareal ska stå för 81 % av den beräknade maximala produktionen om 45 000 st samtidigt som 89 % av lekbottenarealen står vakanta…

Föreningens vision

Fisket med mängdfångande redskap efter östersjölax och havsöring skall stoppas omedelbart. De vilda bestånden måste betraktas som utrotningshotade.

Förvaltning- och beskattningsmodell för Östersjöns populationer av lax och havsöring skall vara ett reglerat sportfiske i älvarna och till havs.

Catch and release är tveksam som bevarandeåtgärd och som en fiskevårdsåtgärd. Möjligen kan den vara ett sätt att ge fler människor chansen att fiska lax och havsöring med sportfiskeredskap.

C&R bör vara ett val av en enskild individ, med beaktande av gällande reglemente för fisket, inte en legaliserad regel för att tjäna pengar på svaga bestånd och på att stressa fisk.

Ett reglerat fiske med ett spö, en lina och en krok skall vara grunden för beskattningen av Östersjöns lax och havsöring. En sådan beskattning skapar ett i alla avseenden ekologiskt hållbart fiske.

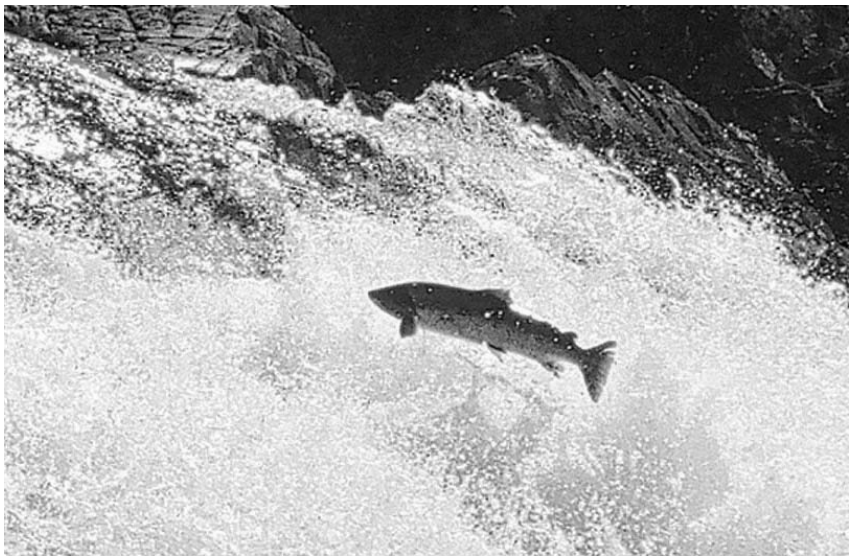

I internationell förvaltning av lax är trenden tydlig. Laxen skall hem till älvarna.

Inlösen av lax –

Håkan Carlstrand, Sportfiskarna

Island var tidigt ute med att lägga beskattningen av laxbestånden i älvarna. 1932 förbjöds laxfisket runt Island kust.

Under 1960-talet upptäckts laxens vandringsvägar i Atlanten. Det medförde ett ökande fiske med drivnät och laxlinor. Det färöiska fisket uppgick som mest till 1100 ton på 1980-talet, men sjönk när NASCO bildades år 1984 och kvoten var 550 ton i början av 1990-talet. Övriga länder inom NASCO hade inget laxfiske till havs efter 1989 då Norge upphör med laxfiske till havs med drivgarn.

North Atlantic Salmon Fund

North Atlantic Salmon Fund bildades år 1991 med syftet att lösa in i första hand Färöarnas fiske. Förutsättningen ITQ, Individual Transferable Quotas – dvs en motpart att förhandla med.

NASF – ingick avtal med Färöiska fiskare 1992 -97 och tanken var att alla länder med lax skulle hjälpa till att köpa kvoten utifrån principen –varje land bidrar till att köpa hem sin egen lax.

40 % av den svenska laxen fångades i Atlanten på långlinefiske och Sveriges andel av laxen runt Färöarna var 5 procent. För perioderna 1992-94 och 1995-97 bidrog Sverige med 50 000 US$

Sportfiskarna tog initiativ till *Svenska Kommittén för Atlantlaxens Bevarande* som arbetade med opinionsbildning och insamling av pengar för den svenska andelen. Kommittén arrangerade seminarier, möten med FVO och sportfiskeklubbar, ”köp hem en lax-pin”, salmonbeer, årsberättelser och rapportering.

Insamlingsresultat 1992-97 finansierade den svenska andelen.

Bidragen till inlösen kom ifrån Fiskeriverket och länsstyrelser med omkring 50 procent, sportfiskeorganisationer och fiskevårdsområden bidrog med 20 procent liksom stiftelser och företag. Övriga bidrag kom från enskilda individer och uppgick till cirka 10 procent.

internationella erfarenheter

Resultat från Färöarna

Färöarnas fiske blev uppköpt och numera bedrivs inget fiske där bortsett från ett visst vetenskapligt fiske ibland.

Uppköp av kvoter är ett mycket kostnadseffektivt sätt för att öka bestånden. Beräkningar visar att det var10 ggr mer kostnadseffektivt än utsättning av laxsmolt.

Effekten av inlösen är svår att utläsa i återvandring av vuxen lax då den döljs av en kraftigt minskande havsöverlevnad i Atlanten under samma period.

Danmarks uppköp av lax

Den danska modellen av inlösen är något annorlunda och har inga positiva effekter på beståndsutvecklingen.

På grund av höga dioxinhalter får lax över 72 cm eller 4 kg inte säljas för konsumtion inom EU, t.ex. Danmark. Det finns undantag för inhemsk konsumtion i Sverige och Finland eftersom vi anses ha bra kostråd, och information. I Danmark uppstod frågan vad man skulle göra med den större laxen och hur yrkesfisket skulle kompenseras.

Den danska lösningen för perioden okt 1994 – mars 2005 innebar tre miljoner danska kronor i statligt stöd. Lax större än 4 kg lämnades till fryshus som bevis för fångst och fiskaren fick ersättning.

Vems lax blev minkmat?

16 000 laxar varav 8 000 vildlax fördelat på hemälvar beräknat utifrån smoltproduktionen.

Hemälv	Antal ”minklaxar”
Torne älv	2 880 laxar
Kalix älv	2 382 laxar
Råne älv	70 laxar
Pite älv	37 laxar
Åby älv	34 laxar
Byske älv	349 laxar
Rickleån	1 lax
Sävarån	9 laxar
Vindelälven	982 laxar
Öre älv	14 laxar
Lögde älv	21 laxar
Ljungan	4 laxar
Emån	16 laxar
Mörrumsån	381 laxar
Summa svensk vildlax	**7 180 laxar**

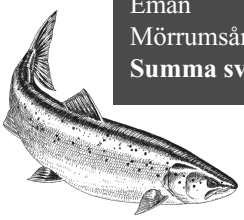

Dessa storlaxar såldes sedan vidare till minkmat för 60 – 70 öre per kg. Sammanlagt kompenserades yrkesfisket för 16 000 storlaxar.

Skall Danmark lösa in allt sitt laxfiske? Den frågan blir aktuell i höst då EU kommer att skärpa reglerna för dioxin i lax. Det danska exemplet aktualiserar frågan om hur vi bäst använder laxresursen – som minkmat eller hemvändande lax?

Älvarna runt Trondheimsfjorden

är en sammanslutning av de laxförande älvarna som rinner till Trondheimsfjorden. Bildades 2004 och arbetar för att stärka den Nordatlantiske laxstammen.

Mål för inlösen av kilnotsfiske

- Ökad uppvandring lax, reduktion av kilnotsfiske med minst 80%.
- Frivilliga avtal, baserat på respekt för intressenternas fiskerätt
- Miljömässig vinst, mer leklax, ökad konkurrens mellan leklaxen, uppvandring högt upp i vattensystemet, ökad selektion – starkare laxstammar
- Regionalekonomisk vinst genom attraktivare sportfiske och fisketurism samt ökat värde i lokalsamhällen i älvdalarna.

Från och med 2005 finns femåriga avtal och kompensationen baseras på medelvärdet av officiell fångsststatistik 1999-2003 á 70 Nkr per kilo.

Första året minskade fjordfisket med 46 ton och älvfisket ökade med 27 ton. Betydligt fler laxar deltog i reproduktionen.

Men modellen innebar också ökande fångster i de kilnotar som inte lösts in, främst i de attraktivaste lägena närmast mynningarna.

” Det beste som har skjedd trønderske lakseelver på 25 år ”.

Norsk Institutt for Naturforskning

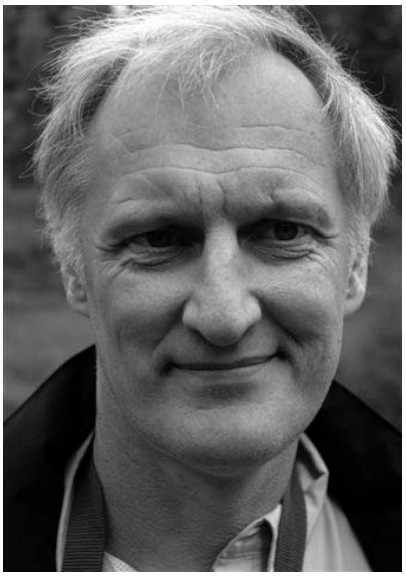

- Huvudprincipen bör vara uppköp av fasta laxfisken från mynningen och utåt, säger Håkan Carlstrand.

Tankar om inlösen av Östersjölax

I havsfisket finns ingen (?) förhandlingspart och det saknas individuellt överförbara kvoter. Fisket i havet regleras mellan och inom länderna.

Kustfiske på enskilt vatten är skiftat med en fiskerättsägare eller oskiftat i form av samfällt fiske. Det innebär att det finns en förhandlingspart, ägare eller arrendator. Att börja inlösen närmast hemälven borde vara det mest kostnadseffektiva och då köper man hem sin egen lax

Så kan man göra

En möjlig strategi för inlösen kan vara koncentration på en ”Nationallaxälv” med goda biologiska, fisketuristiska och fiskerättsliga förutsättningar.

Det kan diskuteras om det behövs en ny organisation som sköter frågan eller om vi kan lösa det med befintliga.

Huvudprincipen bör vara uppköp av fasta laxfisken från mynningen och utåt.

Medan detta genomförs fasas blandfisket till havs ut genom kloka nationella och internationella beslut.

Vi kan börja med finansieringen av en Nationallaxälv genom EU:s fiskefonder, nationella statliga medel, företag, stiftelser, organisationer och enskilda, inte minst för att skapa delaktighet och engagemang, avslutade Håkan.

Mål för förvaltning av fiskresurser i Norrlands älvar?

Ingemar Berglund, Fiskeriverket

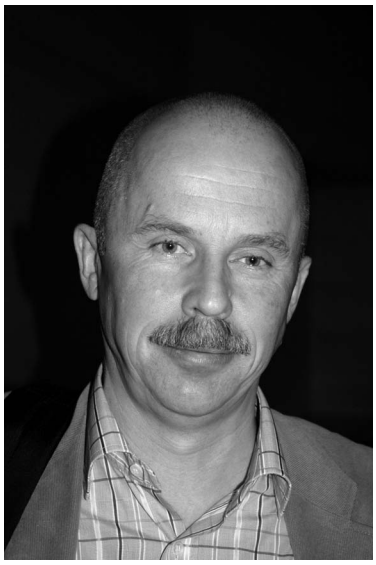

Fiskeriverkets vision är att fiskbestånden är livskraftiga och allt nyttjande långsiktigt. Nu är målet för laxen i norr att älvarna skall nå minst 50 procent av möjlig produktion utvandrande smolt år 2010.

Förutsättningarna för förvaltning är olika för olika arter**.** Det finns internationella regler, exempelvis TAC som ger en svensk kvot på 126 400 laxar. Det finns förvaltningsplaner, ex SAP och IBSFS råd till EU.

Den internationella förvaltningen tar råd från ICES – regeringen bestämmer förhandlingspositioner. ICES råd grundas på lekbiomassa och fiskeridödlighet

Vi har också nationella regleringar ifråga om redskap, minimimått och fred ningsområden. Vidare kan vi reglera fiskets bedrivande med licenser och fartygstillstånd. Den nationella förvaltningen vilar på förordningen om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen som ger Fiskeriverket långtgående möjligheter att styra fisket.

Laxfisket förändras

Fångstkvoterna har minskat. Fredningsområden har införts. Det finns också försommarfredningar längs delar av kusten i Norrland. Fisket med drivgarn i Östersjön ska fasas ut och förbjudas från och med år 2008.

De vilda laxbestånden på ostkusten har alla en mer eller mindre positiv utveckling. Hälften av de 13 vildlaxälvarna kommer troligen att uppnå det 50% produktionsmål som fastställts. Tillgängliga data tyder på att tillgången på lekfisk fortfarande begränsar rekryteringen i alla älvar

Framtiden – mål för förvaltning

EU-kommissionen vill införa en förvaltningsplan med mål som inte ligger så långt från SAP. Men, hur stämmer det med andra strävanden?

Regeringen har i havsmiljöskrivelsen lagt fast att all förvaltning av hav och kust bör utgå från ekosystemansatsen och från bevarandet av biologisk mångfald, samt tillämpas utifrån försiktighetsprincipen baserad på bästa tillgängliga vetenskapliga data.

Ekosystemansatsen bör senast 2010 ha nått fullt genomslag med etablerade processer och utvärderingsinstrument samt med aktivt lokalt och regionalt deltagande av alla aktörer.

Vad menas med ekosystemansatsen och försiktighetsprincipen?

Ekosystemansatsen är en strategi för integrerad förvaltning av land, vatten och levande resurser som gynnar naturskydd och hållbart utnyttjande på ett rättvist sätt.

Försiktighetsansatsen ingår i Rio-deklarationen från 1992: ... hot om allvarlig eller irreversibel skada, brist på fullständig vetenskaplig säkerhet får inte användas som skäl för att fördröja effektiva åtgärder som förhindrar en utarmning av miljön.

Laxfrågan i Fiskeriverkets uppdrag

Laxfrågan har kopplingar till många av de uppdrag som Fiskeriverket har genom skrivelsen *Vissa fiskeripolitiska frågor.* Där finns bland annat uppdrag om nationella mål och förvaltningsplaner för lokala fiskbestånd, översyn av arbetet med omprövning s av vattendomar och analys av effekter av fiskutsättningar.

Beräknad möjlig smoltproduktion och förväntad smoltutvandring i svenska vildlaxvattedrag år 2005 - 2006 i tusental.

Vattendrag	Utvandring 2006	Möjlig produktion
Torneälven	463	826
Kalixälven	392	398
Råneälven	11	36
Piteälven	21	46
Åbyälven	1	8,4
Byskeälven	49	45
Rickleån	0,02	3,6
Sävarån	0,4	1,6
Ume/ Vindelälven	96	83
Öreälven	0,3	7,15
Lögdeälven	2,2	39
Ljungan	0,06	5,9
Emån	3	15
Mörrumsån	50	90

Vidare finns uppdrag om ökad uppvandring av vildlax och öring i de svenska älvarna och utvecklingspotentialen av sportfiske och fisketurism. Det finns också uppdrag om fisketuristiskt företagande och dess samhällsekonomiska effekter.

I väntans tider...

Agneta Alriksson från Naturresurs- och sameenheten på Jordbruksdepartementet sa inledningsvis att man väntar på den nya politiska ledningen för departementet, som kommer att presenteras senare under veckan.

Hon konstaterade att det finns över 25 miljoner sportfiskare i Europa samt att många av dessa gärna reser för att fiska. Hon beskrev också ett ökat politiskt intresse för sportfiske, bland annat som näring på landsbygden. I samband därmed redovisades i korthet de dokument och intentioner som den avgående regeringen tagit fram inom fiskets område de senaste åren. Bland annat belystes innehållet i skrivelsen *Vissa fiskeripolitiska frågor* och delar i den som berör laxen i Östersjön samt också frågan om fiskevårdens finansiering, som ännu inte är behandlad inom departementet.

Seminariet *Framtid för fiske i Norrlands älvar* arrangerades av Sportfiskarna - Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund, Sveriges Lantbruksuniversitet, Länsstyrelsen Västerbotten, Coalition Clean Baltic och Center for Fish and Wildlife research i samarbete med Fiskeriverket.
Dokumentationen har sammanställts av Sportfiskarna. Redaktör Benny Lindgren.